

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 10.02.2023
Published /Yayınlanma 30.04.2023
Volume/Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(94), 967-974

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3592>
Research Article
ISSN: 2459-1149

 Öğr. Gör. Dr. Kerim COŞKUN
 <https://orcid.org/0000-0002-8963-0740>
 Siirt Üniversitesi, Kurtalan MYO, Siirt / TÜRKİYE

SAĞLIK TURİZMİNİN TÜRKİYE TURİZMİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: 2018-2022

AN EXAMINATION OF THE PLACE AND IMPORTANCE OF HEALTH TOURISM IN TÜRKİYE TOURISM: 2018-2022

ÖZET

İnsanların seyahat etme isteği çeşitli nedenlere dayanmakta ve farklı turizm türlerine olan ilgisi de her geçen gün artmaktadır. Turistler gezmek, görmek, eğlenmek, sportif aktivite ve sağlık gibi farklı sebeplerle turizm faaliyetlerine katılmaktadır. Bu turizm hareketlerini oluşturan nedenlerden biri de sağlık amacıyla yapılan seyahatlerdir. Sağlık turizmi nedeniyle yapılan bu seyahatler çok eskilere dayanmakla birlikte günümüzde de önemi giderek artmaktadır. Konu ile ilgili olarak bu çalışmanın temel amacı ise; sağlık turizmi kapsamında Sağlık turizminin Türkiye turizmi içerisindeki yer ve önemini analiz etmektir. Bu amaç kapsamında çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri ikincil kaynak olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda ise 2022-2018 yıllarını kapsayan süreçte Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin geliş nedenleri ve harcama gelirlerinde sağlık turizmi ilk sıralarda yer almamaktadır. Buna karşılık sağlık turizmi kapsamında hem turist sayısı hem de turizm gelirlerinde önemli artışlar yaşandığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, Turizm, Türkiye

ABSTRACT

People's desire to travel is based on various reasons and their interest in different types of tourism is increasing day by day. Tourists participate in tourism activities for different reasons such as visiting, seeing, having fun, sporting activities and health. One of the reasons that make up these tourism movements is travel for health purposes. Although these travels made for health tourism date back to ancient times, their importance is increasing day by day. Regarding the subject, the main purpose of this study is; To analyze the place and importance of health tourism within the scope of health tourism in Turkey. For this purpose, the data from the Turkish Statistical Institute (TUIK) was used as a secondary source in the study.

As a result of the study; In the period covering the years 2022-2018, health tourism is not in the first place in the reasons of arrival and expenditure incomes of tourists visiting Turkey. On the other hand, it is seen that there are significant increases in both the number of tourists and tourism revenues within the scope of health tourism.

Keywords: Health, Tourism, Türkiye

1. GİRİŞ

Hızlı nüfus artışı sanayide yaşanan gelişme ve şehirleşme neticesinde meydana gelen çevresel sorunlar insan sağlığı için tehdit oluşturmaktadır. Bu gibi olumsuz ortamlarda kalan insanlar sağlığın korunması ve hastalıklara şifa bulmak amaçlı sağlık turizmine yönelmektedirler (Akbulut, 2010: 36). Bu yönüyle sağlık unsuru insanların turizme yönelmesini sağlayan faktörlerden biri olduğu tartışmasızdır. Kimi zaman kaybolan sağlığın geri kazanılması kimi zamanda mevcut sağlığı korumak amacıyla bu faktör ortaya çıkmaktadır (İlban, Köroğlu & Bozok, 2008: 106). İnsanların geçmiş zamanlardan günümüze sağlık amaçlı seyahatleri ve gittikleri yerlerde kendi rahatsızlıklarına derman aradıkları bilinen bir durumdur. Romalılar döneminde de termal kaynaklardan ve şifalı sularından tedavi amaçlı faydalandığı bilinmektedir (Zengin & Eker, 2016: 166). Günümüzde de refah düzeyinde yaşanan yükseliş ve küreselleşme sağlık turizmini lüks olmaktan çıkarmıştır. Turizme katılacak kişilerin kendi ülkelerinde bazı tedavilerin sigorta kapsamı dışında olması, çok uzun olan bekleme süreleri ve yaşlı nüfus oranındaki artışlar sağlık turizmine olan ilgiyi arttırmıştır (Acar & Turan, 2016: 18). Ayrıca sağlık turizmine katılmada sadece kişilerin sağlıklarının bozulmuş olması şartı yoktur. Koruyucu sağlık hizmeti de sunulabilir. Boş zaman faaliyeti olarak değerlendirilen ve krizden doğrudan etkilenen turistik faaliyetlere olan yaklaşım sağlık turizminde değiştiği görülmektedir. Yani sağlıkla ilgili durumda bireyler zaman ayırma konusunda diğer turizm türlerine göre daha istekli olmaktadır. Bu yönüyle sağlık turizminde talebin elastikiyetinden bahsetmek doğru olmamaktadır (Tütüncü, Kıremiççi & Çalışkan, 2011: 92-93).

Literatür incelendiğinde sağlık turizmi; medikal turizm (Gan & Frederick, 2018; İnan & Canoğlu, 2016), termal (Kuter, 2009; Zengin & Eker, 2016) spa wellness turizmi (Choi, Kim, Lee & Hickerson, 2015; Han, Kiatkawsin, Jung & Kim, 2018) yaşlı (Aydemir & Kılıç, 2017; Bektaş & Şimşek, 2016) ve engelli turizmi (Baş ve Kılıç, 2014; Lehto, Luo, Miao & Ghiselli, 2018) alt başlıkları ile literatürde yer almaktadır. Türkiye'nin sağlık turizmi alanında artan turist hareketliliği ve geliri çalışmanın seçilmesinde etkili olmuştur.

2. SAĞLIK TURİZMİ

“Sağlık turizmi; kısaca bireylerin hem koruyucu hem de tedavi edici hem rehabilite edici hem de sağlığı geliştirici hizmetleri almak amacı ile yaşadıkları ülke dışında bir ülkeye ziyaretleridir”(URL 1).

Sağlık turizmi ilk etapta Almanya, Fransa, İtalya gibi bazı Avrupa ülkelerinin başlatmış olduğu iş verimini yükseltmek ve halk sağlığını koruma amacıyla kür ve tedavi amaçlı seyahat edenlerin bir takım ihtiyaçlarını karşılamak için doğmuştur (Deniz, 2016: 313).

Sağlık turizmi günümüz şartlarında ise insanların sağlıklarını olumlu etkileyecek yerlere gitmesi ile meydana gelen bir turizm ürünü haline gelmiştir. Gerek termal, gerek sağlık, gerekse spa ve medikal turizm, aynı hedefe hizmet eden turizm türleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada mühim olan sağlığın korunması için yapılan çabaların ekonomik olarak bir sonucunun olmasıdır (Akoğlan Kozak & Bahçe, 2012: 190). Sağlık turizminin temel sebepleri aşağıda sıralanmaktadır (URL 2):

- Ülkesinde ileri teknoloji sağlık hizmetlerinin ve uzmanlaşmış insan kaynağının yetersiz olması veya bulunmaması,
- Tedavi ile birlikte tatil yapma isteği,
- Sağlık hizmetlerinin kendi ülkelerindeki maliyetin yüksekliği
- Kalitesi daha yüksek olan bir sağlık hizmeti satın alma isteği,
- Herhangi bir nedenle kendi ülkesinde ameliyatının gizli kalmasının istenmesi
- İklimi ve coğrafi olarak tatil imkânları sınırlı olan ülkedekilerin turizm hareketliliği, genellikle termal turizm açısından iyi imkânlarla sahip ülkelerde tatil yapma isteği,
- Kronik hastalar, yaşlılar ve engellilerin farklı bir ortama girme ve tedavi olma isteği,
- Çeşitli madde bağımlılıkları olanların daha farklı ya da daha iyi bir ortamda bulma arzusu,
- İnsanların hayata tutunma ile yaşama arzusu.

Tablo 1: Sağlık Turizmi Çeşitleri

Sağlık	Güzellik Tedavi	Rehabilitasyon
- SPA	- Elektif cerrahi	- Diyaliz
- Doğal turizm	- Plastik cerrahi	- İlave programlar
- Ekoturizm	- Eklem replasmanı	- Yaşlı bakımı programları
- Kitle turizmi	- Kardiyotorasik servisler	- Bağımlılık tedavileri
- Bitkisel tedaviler	- Diagnostik servisler	
- Tamamlayıcı tedavi	- Kanser tedavisi	
	- İnfertilite tedavisi	

Kaynak: (Altın, Bektaş, Antep & İrban, 2012: 158).

Tablo 1'de görüldüğü üzere tıbbi ve cerrahi müdahalelerden bireylerin doğal turizm kaynaklarından yararlanması ile gerçekleşen turizm türlerinden çeşitli bakım ünitelerinden alınan hizmetlere kadar sağlık turizmi kapsamında değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Sağlık turizmi termal ve spa-wellness turizmi, ileri yaş ve engelli turizmi ile medikal turizm olmak üzere üç ana alt başlık olarak literatürde yer almaktadır (Aydın, Şeker & Şahan, 2011).

2.1. Termal ve Spa-Welness Turizmi

Kaplıca ve spa merkezlerinde; “kaplıca tedavileri”, “fizyoterapiler”, “talosoterapiler”, “hidroterapi” ve “egzersizler”, “balneoterapi” ve “peloidoterapi”, “klimaterapi” hizmeti alınabilmektedir (URL 3). Sağlık turizmi türleri içerisinde en önemlilerinden biri "SPA" şifalı su ile tedavi anlamına gelir. SPA turizmi kaplıca ve termalin modern ve bilimsel bir şekli olarak özetleyebiliriz. Yaşlanan gelişmiş ülke insanlarına hitap edebilecek konumdaki bu turizm türünün ekonomik olarak önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Spa turizminin gelişimi için Spa merkezlerinde aşağıda yer alan hizmetlerin sunulması gerekmektedir (Akoğlan Kozak & Bahçe, 2012: 192-193):

- Profesyonel elemanlar tarafından verilen standardı yüksek tedaviler,
- Farklı lezzetlere sahip kaliteli diyetler,
- Kilo verme, alkol ve sigarayı bırakma, stres azaltma, cilt bakımı vb., çeşitli programlar,
- Konfora sahip konaklama,
- Havuz, psikoterapi, hidroterapi, doğal terapi maddeleri ve güzellik merkezi vb. geleneksel kaplıca içerisindeki hizmetler.

Tablo 2: Bölgelere Göre Termal Turizm Kaynaklarının Dağılımı

Bölge adı	Soğuk Sular (0-13 C°)	Sıcak Sular (20-25 C°)	Sıcak Sular (36-36 C°)	Çok Sıcak Sular (46-99 C°)	Toplam
Marmara	7	8	8	30	53
Ege	5	17	28	31	81
İç Anadolu	10	10	14	17	51
Karadeniz	4	4	3	3	14
Akdeniz	1	3	2	-	6
Doğu ve G.Doğu Anadolu	4	7	8	5	24
Toplam	31	49	63	86	229

Kaynak: URL 4

Tablo 2’de görüldüğü üzere en fazla termal kaynaklar Ege bölgesinde yer almaktadır toplam 81 termal kaynak bölgede bulunmaktadır. Ege Bölgesi’nde 81, Marmara Bölgesi’nde 53, İç Anadolu Bölgesi’nde 51 termal kaynak bulunmaktadır. Tüm ülke genelinde toplam 229 termal turizm kaynakları mevcuttur.

Termalizm sadece hasta insanlar için değil, bu yönüyle sağlıklı insanlara da hitap etmektedir. Zindelik, güzellik amacı ve rahatlamak amaçlı kullanılmaktadır. Çeşitli uygulamaların olduğu termal turizm işletmeleri klasik turizm işletmelerine göre % 30 farklılık göstermektedir. Bu farklılıklardan dolayı termal otel işletmeleri birtakım özellikler kazanmıştır. Termal oteller 21 gün gibi uzun tedavi süresinin yanında eğlence ve dinlenme kapsamında rekreasyon faaliyet hizmetleri de vermektedir. Konaklamanın dışında termal sular ve çok çeşitli kür hizmeti ile birlikte 12 ay boyunca birer dinlenme ve eğlenme merkezi konumundadır. Ayrıca bu işletmeler tek başlarına başarıya ulaşamazlar bu nedenle personel ve turistler arasında sürekli iletişim halinde olmalı ve bölümler arası koordinasyon ve misafirlerin faaliyetine göre menü hazırlanmalıdır (Yetiş, 2015: 94).

Tablo 3: Termal Kaynak Suları ve Tedavi Edici Özellikler

Termal Kaynağın Özelliği	Tedavi Edici Özelliği
Sodyum Klorürlü Sular	Romatizma, deri hastalıkları, astım, bronşit, kalp, kan dolaşımı hastalıkları, bünye yorgunlukları, sinirsel yorgunluklar
Hidrokarbonatlı ve Karbonatlı Sular	Beslenme Bozukluğu, böbrek ve idrar yolları, romatizmal hastalıklar
Sülfatlı Sular	Beslenme Bozukluğu, böbrek ve idrar yolları ile romatizmal hastalıklar
Demirli Sular	Kandaki demir oranının zayıflığı
Arsenli Sular	Bünyesel zayıflıklar
İyotlu Sular	Solunum yolu rahatsızlıkları, kalp, kan dolaşımı ve göz rahatsızlıkları
Kükürtlü Sular	Romatizma, deri, kadın, göz ve solunum yolu rahatsızlıkları
Radonlu Sular	Romatizmal hastalıklar, hormonal dengesizlikler, kadın hastalıklar, kalp ve kan dolaşımı rahatsızlıkları

Kaynak: Bucak & Özkaya, 2013: 9

Termal turizmin sağladığı imkânların bir kısmı aşağıda sıralanmaktadır (Belkayalı, 2009: 70):

- Termal tesisler insan sağlığına olumlu etkiler ile hem insanların daha zinde ve sağlıklı olmasında katkı sağlamakta hem de eğlenme ve dinlenme gibi imkânları sunmaktadır.
- Alternatif turizm türleri ile kolayca uyum sağlayarak bölgedeki dengeli turizm gelişimine olumlu etkisi vardır.
- 12 ay boyunca turizm yapabilme imkânı,
- Kür merkezi yatırımlarının geri dönüşünün hızlı, karlı olması ve rekabet gücü sağlaması,
- Yüksek iş imkânları sunmaktadır.

3. Yaşlı ve Engelli Turizmi

Yaşlı ve engelli turizmi birlikte ele alınmaktadır. Türkiye’de sağlık turizmi sınıflandırırken kimi zaman yaşlı turizmini tek başına kimi zamanda engelsiz turizmi ile beraber ele alınmaktadır (Aydemir & Kılıç, 2017: 1).

Dünya nüfusu hızlı bir şekilde yaşlanmakta ve demografik olarak yapısal bir değişim ve dönüşüme girmektedir. Belli bir yaşın üzerindeki bireyler zamanlarını daha verimli geçirmek istemekte ve emeklilik

dönemlerinde ise daha farklı turizm deneyimleri yaşamak arzu etmektedir. Bununla birlikte yaşanan dünya nüfusu rakamlara da yansımaktadır. 1999'da 593 milyon olan yaşlı insan sayısının 2050'de 2 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca gelecekteki nüfus projeksiyonları yaşlı nüfusun kendini daha sağlıklı, daha eğitilmiş ve daha zengin ve serbest hissedeceklerine işaret etmekte ve emeklilikle birlikte boş zamanlarının artacağı ve sorumluluk duygularının azalacağına dikkati çekmektedir (Cengiz & Kantarcı, 2013: 31).

Bir diğer turizm türü olan engelli turizmde ise kişilere verilen turizm hizmetlerinde iyileştirme yapan ülkelerin turizm gelirlerinin sürekli olarak artacağı bir gerçekliktir. Diğer sağlıklı bireyler gibi engellilerinde hiçbir zorluk yaşamadan rahatlıkla turizm faaliyetlerinde bulunabilmeleri için gerekli alt yapıların sağlanmış olması gerekmektedir (Bulgan, 2015: 103).

Turizm alanında engellilerin farklı sebeplerle çeşitli deneyimler yaşamak istediklerini görmekteyiz. Her engelli kişinin farklı konuda destek almaya ihtiyacı vardır. Konu bu çerçeveden ele alındığında kavram olarak engelli turizmi bu çeşitliliği tanımlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden son zamanlarda engelli turizminin "erişilebilir turizm" kavramına dönüştürüldüğü görülmektedir. Erişilebilir turizmi özetlemek gerekirse; ulaşım, görsel, işitsel ve algısal boyutlu turizme erişim ihtiyaçları olan bireylerin, yaşlıların ve çocuklarında içine dahil olduğu bir turizm türüdür Buradaki önemli husus tesislerde yapılacak olan düzenlemelerin "erişimi kolaylaştırıcı" yapıda olmasıdır (Ayyıldız, Atay & Yazıcı, 2014: 86). Avrupa Erişilebilir Turizm Ağı erişilebilir turizmin içeriğini aşağıdaki şekli ile belirtmektedir (Yıldız, Yıldız & Karacayır, 2017: 65):

Erişilebilir bilgi: Engelli turistler, seyahat yerlerindeki erişilebilirlik durumu ve ulaşım ve konaklama ile ilgili olarak açık ve güvenilir bilgilere ihtiyaç duyar. Destinasyon en yüksek düzeyde erişilebilirliği sahipken, bu bilgilere erişilememesi engelli turistlerin nerelere gidebilecekleri ve hangi aktivitelere katılabilecekleri konusunda kısıtlamalara yol açmaktadır.

Erişilebilir ulaşım: Turizm etkinliklerine katılımın ana unsurlarından olan hava, kara ve deniz ulaşım türlerinin herkes tarafından erişilebilir olması ile açıklanabilir.

Erişilebilir altyapı: Açık hava da yapılan aktivitelerde çevresel koşullar; hareket, görme, diğer duyumsal ve algısal engelleri olan bireyler için hareketlerini kısıtlayabilir. Bu nedenle turizm destinasyonun altyapısı engellilerin sunulan hizmet ve faaliyetlerden yararlanmasını kolaylaştırmalıdır.

Erişilebilir hizmet: Turizm bölgelerindeki faaliyetlere katılım sağlayan hareket, görme ve işitme engelli bulunan bireyler ile çocuklar ve öğrenmede güçlük çeken yetişkin kişilerin ihtiyaç duydukları destek ve yardımlar dikkate alınarak eğitilmiş personelin, verilen hizmetlerin ve bu hizmeti alanların deneyimlerinin tatmin edici seviyeyi yakalamış olması gerekmektedir.

2.3. Medikal Turizm

"Medikal Turizm, tıbbi, cerrahi veya diş hekimliğinin konusu içinde yer alan herhangi bir tedavi uygulamasını elde etmek amacıyla kişilerin kendi ülkelerinden farklı bir ülkeye seyahat etmeleri olarak tanımlanabilir" (Akbolat & Deniz, 2017: 124).

Medikal turizm, sadece büyük ekonomik potansiyeli açısından değil, aynı zamanda sağlık hizmeti sunum hizmetleri ile ilgili değişen durumlar sebebiyle çok fazla ilgi uyandıran yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Manaf, Hussin, Kassim, Alavi & Dahari: 2015: 1017). Medikal turizm sağlık hizmetleri satın almak için başka bir ülkeye seyahat etme işidir (Mutalib, Soh, Wong, Yee, Yang, Murugiah & Ming, 2017: 821).

Medikal turizm hem bir turizm hem de bir ticari faaliyettir. Dünya turizm örgütünün açıklamalarına göre dünya ticaretinde medikal turizmin ekonomik boyutu 1.5. trilyon dolardır. Petrol ve kimya endüstrilerinden sonra ikinci sırada yer alan bir sektördür. Bununla birlikte turizm faaliyetleri kapsamında bulunan medikal turizm, sağlık sektöründeki bütün kuruluşlar için rekabet ortamı oluşturan ticari bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan konuyu ele aldığımızda medikal turizmin ekonomik boyutu 439 milyar dolar seviyesinde olup her sene yüzde yirmi beş büyüme kaydetmesi tahmin edilmektedir. Medikal amaçlı turizm seyahatlerine katılan kişi sayısı ise 11 milyondur (Arı, 2017: 2).

Sağlık kurum ve kuruluşlarında medikal turizm yada diğer adıyla tıp turizmi kapsamında, ileri tedaviler (Kardiyovasküler cerrahi, radyoterapi, cyberknife vb.) transplantasyon, infertilite (Tüp bebek İVF uygulamaları), estetik cerrahi, göz, diş, diyaliz tedavileri vb. hizmetler alınabilir (Çam & Çılgınoğlu, 2021: 202).

Tablo 4: JCI Akreditasyonuna Sahip Destinasyonlar

Ülke	Destinasyon Sayısı
Tayland	61
Türkiye	45
Hindistan	36
Singapur	19
Tayvan	15
Malezya	14
Meksika	8

Kaynak: Akbolat & Deniz, 2017: 127

Tablo 4'te görüldüğü üzere dünya üzerinde JCI Akreditasyonuna sahip destinasyonların başında Tayland gelmektedir. Türkiye Tayland'dan sonra 45 sayısı ile ikinci sırada yer almakta ve medikal turizm açısından önemli bir avantaja sahip konumdadır.

4. TÜRKİYE'DE SAĞLIK TURİZMİ

Dünya üzerinde 500 milyon kişinin sağlık amaçlı turizm faaliyetlerine katıldığı tahmin edilmektedir. Genel açıdan sağlık özel açıdan ise medikal turizmin gelişmesini etkileyen en önemli etkenlerden biri ülkeler arasındaki fiyat farklılığından kaynaklanmaktadır. ABD ve Avrupa'da sağlık hizmetlerinin özel sektöre devredilmesi nedeniyle sağlık harcamalarındaki artış ve sosyal devlet anlayışı ile hareket eden ülkelerde yaşanan uzun bekleme süreleri bu yerleri sağlık turizmi destinasyonları için pazar haline getirmiştir. Kozmetik, diş tedavisi ve estetik operasyonlarının bazı batı ülkelerinde sigorta dışında tutulması bu ülkelerdeki insanları daha uygun fiyata sağlık hizmeti almaya yöneltmiştir. Türkiye'de diğer ülkelerle rekabet gücüne sahip sağlık turizmi destinasyonudur. Türkiye hem emekliler için yaşlı bakım hizmeti vererek Kuzey Avrupa ülkelerine hitap etmekte hem de diaspora turizmi kapsamında ülke kökenlilere hizmet sunabilir. Türkiye sağlık turizminde uygun ve kaliteli ABD ve Avrupa standartlarında hizmetin yanında kültürel açıdan da sağlık turistlerine hitap etmektedir. Türkiye'de bekleme sürelerinin kısa olması ve kaliteli hizmet sağlaması tercih edilmesinde etkilidir. Ayrıca ekonomik açıdan da sağlık turizminin büyük önemi bulunmaktadır. Türkiye'ye gelen bir hastanın sağlık harcamaları dışında tıbbi tedavi için 1.500-100.000 dolar arasında harcama yaptığı ve tahmini ortalama 5000-6000 dolar arasında olduğu görülmektedir (URL 5).

Türkiye'de 2000'li yıllarla birlikte sağlık turizmi alanında yatırımların arttığı görülmektedir. Hem Sağlık Bakanlığı hem de Turizm Bakanlığı da turizm alanında çalışmaları ve yatırımları söz konusudur. Özellikler "medikal turizm (tıp turizmi)", "geriatri" ve "üçüncü yaş turizmi" ayrıca "termal turizm" gibi konular sağlık bakanlığı için yatırım ve planlama alanlarıdır (Deniz, 2016: 313).

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulguları tablolarda sağlık ve tıbbi nedenle gelen ziyaretçi sayıları farklı geliş nedenleri ile birlikte verilmiştir. Aynı zamanda sağlık harcamasına bağlı olarak turizm geliri de çeşitli harcama türleri ile birlikte araştırmanın bulguları kapsamında tablolarda sunulmaktadır.

Tablo 5: Geliş Nedenine Göre Çıkış Yapan Ziyaretçi Sayıları

Geliş nedeni		2022	2021	2020	2019	2018
Gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler	Yabancı	34 493 205	19 042 762	9 465 660	36 077 029	30 888 281
	Vatandaş	2 113 522	1 578 612	873 985	2 309 565	2 267 592
Akraba ve arkadaş ziyareti	Yabancı	10 948 412	7 469 644	4 327 813	10 063 958	9 264 254
	Vatandaş	4 524 718	3 532 249	2 074 125	4 400 726	3 993 907
Eğitim, staj	Yabancı	155 008	75 195	37 143	142 075	118 389
	Vatandaş	16 179	8 639	5 711	22 180	14 721
Sağlık ve tıbbi nedenler	Yabancı	1 258 382	670 730	407 423	701 046	594 851
	Vatandaş	160 642	120 346	56 640	106 558	124 513
Dini/hac	Yabancı	18 997	12 755	12 045	84 347	32 350
	Vatandaş	1 868	4 284	2 874	2 533	2 475
Alışveriş	Yabancı	2 356 255	810 306	786 940	1 691 594	1 488 904
	Vatandaş	35 811	31 612	20 638	65 379	48 199
Transit	Yabancı	95 504	25 450	17 901	117 467	71 322
	Vatandaş	-	-	-	-	-
İş amaçlı (konferans, toplantı, görev vb.)	Yabancı	1 541 231	1 050 784	640 437	1 904 427	1 948 409
	Vatandaş	173 658	139 792	81 255	237 423	222 605
Diğer	Yabancı	502 031	199 837	130 905	1 078 098	1 221 913
	Vatandaş	1 105	1 909	2 773	2 709	2 758

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Tablo 5'te görüldüğü üzere farklı nedenlerle Türkiye'ye gelen yabancı ve yurt dışı ikametli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının son beş yıl içerisindeki sayısına yer verilmektedir. 2020 yılı hariç genel olarak ziyaretçi sayılarında artış görülmektedir. Yabancı ziyaretçi sayılarına bakıldığında en fazla gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler nedeni ile ikinci olarak, akraba ve arkadaş ziyareti göze çarpmaktadır. Alışveriş ve iş amaçlı nedenlerle gelenlerden sonra sağlık ve tıbbi nedenlerle ziyaret edenler yer almaktadır. Yurt dışı ikametli vatandaşlar ise ülkelerine ilk sırada akraba ve arkadaş ziyareti için, ikinci olarak gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler nedeni ile üçüncü olarak iş amaçlı nedenlerle ziyaret ettikleri görülmektedir. Dördüncü sırada sağlık ve tıbbi nedenlerle ziyaret gerçekleştirilmektedir. 2022 yılında Türkiye'yi sağlık ve tıbbi nedenlerle 1 258 382 yabancı, 160 642 yurt dışı ikametli ülke vatandaşı ziyaret etmiştir.

Tablo 6: Harcama Türlerine Göre Turizm Geliri (Bin ABD \$)

Harcama türleri	2022	2021	2020	2019	2018
Kişisel harcamalar	34 477 012	24 929 275	12 550 883	28 883 128	22 865 446
Paket tur harcamaları	11 807 895	5 244 312	2 266 390	10 047 346	7 680 477
Yeme İçme	7 532 502	5 224 179	3 085 147	6 645 564	5 933 587
Konaklama	4 779 304	3 016 271	1 520 120	4 221 419	3 299 496
Sağlık	1 926 094	1 726 973	1 164 779	1 492 438	863 307
Ulaştırma(Türkiye içi)	2 464 018	1 649 295	867 675	2 229 114	1 943 636
Spor, eğitim, kültür	376 720	197 741	128 475	329 520	347 688
Tur hizmetleri	115 563	80 318	30 744	142 047	117 374
Yerli uluslararası taşıma	6 042 370	3 577 942	1 882 315	4 607 257	4 191 515
Diğer mal ve hizmetler	11 240 440	9 456 557	3 871 630	9 215 770	6 168 843
Giyecek ve ayakkabı	6 008 495	4 559 213	1 976 831	4 929 923	3 326 167
Hediyelik eşya	1 373 625	795 057	419 159	1 095 212	1 260 846
Diğer harcamalar	3 858 320	4 102 287	1 475 640	3 190 634	1 581 830

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Tablo 6'da görüldüğü üzere harcama türlerine göre turizm gelirinin son beş yıldaki verileri sunulmaktadır. Genel olarak incelendiğinde 2020 yılı dışında turizm gelirlerinde artış gözlemlenmektedir. En fazla turizm geliri kişisel harcamalardan gelmektedir. Paket tur harcamaları, diğer mal ve hizmetler, yeke içme konaklama, yerli uluslararası taşıma, giyecek ve ayakkabı harcamaları önemli turizm gelirlerini oluşturmaktadır. Bu türleri sağlık harcamaları takip etmektedir. 2008 yılında 863 milyon 307 bin dolar olan sağlık harcamalarından elde edilen turizm geliri 2022 yılında 1 milyar 926 milyon 94 bin dolara ulaşmıştır. 2020 yılında da diğer harcamalarda önemli düşüş olmasına rağmen sağlık harcamalarında yüksek bir düşüş yaşanmamıştır.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Sağlık turizmi dünya üzerinde yaşanan gelişmeler neticesinde son zamanlarda popüler turizm türü haline gelmiştir. Kimi zaman zorunluluktan kimi zamanda keyfi olarak insanların katıldıkları sağlık turizminin her geçen gün önemi giderek artmaktadır. Aslında yeme içmeden tutun tıbbi müdahalelerden doğanın temiz havasından yararlanmaya kadar insan sağlığına olumlu etki edebilecek her şey sağlık turizmi kapsamında değerlendirilmektedir. Günümüz şartlarında ise sağlık turizmi "medikal", "termal-spa wellness", "yaşlı ve engelli turizmi" olarak üç alt başlık altında incelendiği literatürde yer alan çalışmalardan anlaşılmaktadır. Dünya ve Türkiye'de mevcut sağlık turizmi pazarı her geçen gün daha da genişlemektedir. Mevcut yaşlı nüfus oranının son yıllardaki ciddi artışı, gelişmiş ülkelerde ki insanların başka ülkelerde sağlık hizmeti almasına neden olan gelişmeler sağlık turizmini günümüzdeki önemli konumuna getirmiştir.

Türkiye'ye sağlık turizmi kapsamında gelen ziyaretçi sayıları ile turizm gelirini karşılaştırmanın çalışmanın amacını oluşturduğu bu çalışmada 2022-2018 yılları arasında TÜİK verileri incelenmiştir. Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi ve yurt dışı ikametli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının son beş yıl içerisindeki sayılarına bakıldığında 2020 yılı hariç genel olarak ziyaretçi sayılarında artış görülmektedir. Bununla birlikte yabancı ziyaretçilerin en fazla gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler nedeni ile ikinci olarak, akraba ve arkadaş ziyareti için Türkiye'ye geldikleri görülmektedir. Alışveriş ve iş amaçlı nedenlerle gelenlerde sağlık turizmi kapsamında sayıdan daha fazla olduğu söylenebilir. Yurt dışı ikametli vatandaşlar ise ülkelerine ilk sırada akraba ve arkadaş ziyareti için tercih ettiği söylenebilir. Bu geliş amacının dışında gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler nedeni iş amaçlı nedenlerle ziyaret ettikleri görülmektedir. Bu geliş amaçlarından sonra sağlık ve tıbbi nedenlerle ülke vatandaşlarının ziyaretler gerçekleştirdiği söylenebilir. 2022 yılında Türkiye'yi sağlık ve tıbbi nedenlerle 1 258 382 yabancı ile 160 642 yurt dışı ikametli ülke vatandaşı ziyaret etmiştir. Diğer ziyaret nedenleri kadar olmasa da önemli bir sayıyı oluşturduğu söylenebilir.

Araştırmada önemli bir diğer sonuç ise harcama gelirlerinde gözükmemektedir. Farklı türlerdeki turizm gelirleri 2020 yılı haricinde genel olarak son beş yıl içerisinde artış göstermektedir. Harcama türü olarak en fazla turizm gelirinin kişisel harcamalardan sağlandığı bunun dışında paket tur harcamaları, diğer mal ve hizmetler, yeke içme konaklama, yerli uluslararası ulaştırma, giyecek ve ayakkabı harcamaları sağlık harcamalarında daha fazla geliri oluşturmaktadır. Sağlık harcamaları gelirinin ise 2018 yılında 863 milyon 307 bin dolar iken 2022 yılına gelindiğinde ise 1 milyar 926 milyon 94 bin dolara ulaştığı göze çarpmaktadır.

Çalışmadan elde edilen önemli bir sonuç ise sağlık turizmi kapsamında turist sayıları ile turizm gelirleri arasında paralellik söz konusu olduğu söylenebilir. 2022-2018 yılları incelendiğinde 2020 yılında ziyaretçi sayısı azalırken harcama geliri de azalmaktadır. Diğer yıllarda artış tespit edilmektedir. Bununla birlikte sağlık turizminin diğer turizm türleri içerisinde hem ziyaretçi sayısı hem de gelir açısından ilk sıralarda yer almadığı ileri sürülebilir. Araştırmanın bulgu ve sonuçları dikkate alındığında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- İlerleyen yıllarda sağlık turizmi kapsamında ziyaretçi sayılarını artırmak için tanıtım ve pazarlama çalışmaları yürütülebilir.
- Sağlık harcama gelirlerini artırmak için ziyaretçiler sağlık turizmine teşvik edilebilir.
- Sağlık turizmi kapsamında güçlü bir ülke imajı oluşturulabilir.
- Yurt dışında ikamet eden vatandaşların kendi ülkelerinde sağlık hizmetlerinden daha fazla faydalanması sağlanabilir.
- Medikal turizm için sağlık çalışanları eğitilebilir.
- Kaplıca, ılıca ve termal sularla ilgili turizmi teşvik edici faaliyetler yürütülebilir.
- Yaşlı ve engellilere yönelik daha fazla turizm hizmeti sunulabilir.
- Sağlık turizmi potansiyeli yüksek olan destinasyonların yöneticileri ortak politika geliştirebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, N. & Turan, A. (2016). Sağlık Çalışanlarının Sağlık Turizmi Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma: Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Ve Araştırma Hastanesi Çalışanları Örneği. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17(1), 17-36.
- Akbolat, M. & Deniz, N.G. (2017). Türkiye’de Medikal Turizmin Gelişimi ve Bazı Ülkelerle Karşılaştırılması. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 123-139.
- Akbulut, G. (2010). Türkiye’de Kaplıca Turizmi ve Sorunları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1) SS. 35-54.
- Akoğlan Kozak, M. & Bahçe, A.S. (2012). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Altın, U., Bektaş, G., Antep., Z. & İrbani, A. (2012). Sağlık Turizmi ve Uluslararası Hastalar İçin Türkiye Pazarı, *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 157-163.
- Arı, H. (2017). Pazarlama Perspektifinden Medikal Turizm ve Türkiye’nin Medikal Turizmdeki Yeri. *Sağlık Yönetimi Dergisi*, 1(1), 1-10.
- Aydemir, B. & Kılıç S.N. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de Üçüncü Yaş Turizmi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 1-11.
- Aydın, D., Şeker, S. & Şahan, S. (Ed.). (2011). *Kamu Hastanelerinde Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Uygulama Rehberi*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı.
- Ayyıldız, T., Atay, H. & Yazıcı, A. (2014). Konaklama İşletmelerinin Engelliler İçin Olanakları ve Yöneticilerin Görüşleri: Kuşadası Örneği. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 84-100.
- Baş, M. & Kılıç, B. (2014). Duygusal Emek Boyutları, Süreci ve Sonuçlarının Engelli Turizm Pazarında Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 67-83.
- Bektaş, G. & Şimşek, F. (2016). İleri Yaş Sağlık Turizminde Mobil Sağlık Hizmetlerinin Önemi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 3(4), 179-185.
- Belkayalı, N. (2009). Jeotermal Enerji Kaynaklarının Sağlık, Turizm ve Rekreasyon Amacıyla Kullanımı ve Ekonomik Değerinin Tespiti: Yalova Termal Kaplıcaları Örneği. *TMMOB Jeotermal Kongresi bildiriler kitabı* içinde (69-79). Ankara: Jeofizik Mühendisleri Odası.

- Bucak, T. & Özkaya, E. (2013). Çanakkale İlinin Termal Turizm Potansiyeli. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 7-23.
- Bulgan, G. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Engelli Turizmi İle İlgili Yapılan Çalışmalar. *Akademik Bakış Dergisi*, 50, 102-125.
- Cengiz, F. & Kantarcı, K. (2013). Üçüncü Yaş Turistlere Yönelik Turistik Ürün Önem-Performans Analizi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 5(2), 29-35.
- Choi, Y., Kim, J., Lee, C.K. & Hickerson, B. (2015). The Role of Functional and Wellness Values in Visitors' Evaluation of Spa Experiences. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 20(3), 263–279.
- Çam, O. & Çılğınoğlu, H. (2021). Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal Turizmde Öne Çıkan Sağlık Uygulamaları. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 197-216.
- Deniz, M. (2016). Termal Turizm Açısından Kayaağıl Termal Tesisleri (Uşak). *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 9(15), 311-349.
- Gan, L.L. & Frederick, J.R. (2018). The Choice Of Facilitators In Medical Tourism. *Health Marketing Quarterly*, 35(1), 65–83.
- Han, H., Kiatkawsin, K., Jung, H. & Kim, W. (2018). The Role Of Wellness Spa Tourism Performance In Building Destination Loyalty: The Case Of Thailand. *Journal Of Travel & Tourism Marketing*, 35(5), 595–610.
- İlban, M.O., Köroğlu, A. & Bozok, D. (2008). Termal Turizm Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Gönen Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 105 - 129.
- İnan, H. & Canoğlu, M. (2016). Türkiye’de Medikal Turizm Kapsamında Sağlık Kuruluşlarının Örgütsel Pazarlama Etkinliği İle Promosyon Stratejilerinin Belirlenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(2), 113-126.
- Kuter, N. (2009). Çankırı Kenti ve Yakın Çevresinin Termal Turizm Açısından Değerlendirilmesi. *TMMOB Jeotermal Kongresi bildiriler kitabı* içinde (81-92). Ankara: Jeofizik Mühendisleri Odası.
- Lehto, X., Luo, W., Miao, L. & Ghiselli, R.F. (2018). Shared Tourism Experience Of Individuals With Disabilities And Their Caregivers. *Journal of Destination Marketing & Management*, 8, 185–193.
- Manaf, N.H.A., Hussin, H., Kassim, P.N.J., Alavi, R. & Dahari, Z. (2015). Medical tourism service quality: finally some empirical findings. *Total Quality Management*, 26(9), 1017–1028.
- Mutalib, N.S.A., Soh, Y.C., Wong, T.W., Yee, S.M., Yang, Q., Murugiah, M.K. & Ming., L.C. (2017). Online Narratives About Medical Tourism in Malaysia And Thailand: A Qualitative Content Analysis. *Journal Of Travel & Tourism Marketing*, 34(6), 821–832.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TUİK] (t.y.). www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 01.02.2023
- Tütüncü, Ö., Kıremiççi, İ. & Çalışkan, U. (2011). Sağlık Turizmi, Güvenlik ve Kalite. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 91-93.
- Yetiş, Ş.A. (2015). Termal Otel İşletmelerinde Deneyimsel Pazarlama Yaklaşımı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(29), 90-98.
- Yıldız, Z., Yıldız, S. & Karaçayır, E. (2017). Dünyada ve Türkiye’de Engelli Turizmi Pazarının Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(2), 61-80.
- Zengin, B. & Eker, N. (2016). Sakarya İli Termal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 13, 165-181.
- URL 1 <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/Eklenti/10944/0/02pdf.pdf> Erişim Tarihi: 01.02.2023
- URL 2 <http://www.saglikturizmi.org.tr/tr/saglik-turizmi/genel-bilgi> Erişim Tarihi: 01.02.2023
- URL 3 <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/Eklenti/10949/0/07pdf.pdf> Erişim Tarihi: 01.02.2023
- URL 4 <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/10949,07pdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 01.02.2023
- URL 5 <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/Eklenti/10945/0/03pdf.pdf> Erişim Tarihi: 01.02.2023